

Houdbare overheidsfinanciën

RIJK IN UITVOERING • IN 18 FACTSHEETS

Waar gaat het over?

In de periode 2011-2016 hebben de kabinetten verschillende omvangrijke pakketten met maatregelen afgekondigd om de jaarlijkse financiële tekorten terug te dringen. Doel was het begrotingssaldo te verbeteren en de overheidsfinanciën op orde te brengen. Het is aannemelijk dat dit kabinetsbeleid heeft bijgedragen aan een flinke verbetering van de overheidsfinanciën sinds 2011. Het is echter de vraag in hoeverre de getroffen maatregelen hieraan hebben bijgedragen. De kabinetten hebben niet consequent de effecten van de honderden maatregelen bijgehouden, zo constateerde de Algemene Rekenkamer. Voor enkele maatregelen deden wij zelf onderzoek naar de effecten. Al langere tijd benadrukken wij het belang van een goede verantwoording, zowel over de budgettaire als de maatschappelijke gevolgen van deze maatregelen. Een precies antwoord op de vraag hoe effectief de maatregelen zijn – voor vele geldt een langjarige doorwerking – is onder meer van belang om te bepalen of bij een volgende keer dat het tekort op de Rijksbegroting oploopt een vergelijkbare aanpak succesvol kan zijn.

Wie is verantwoordelijk?

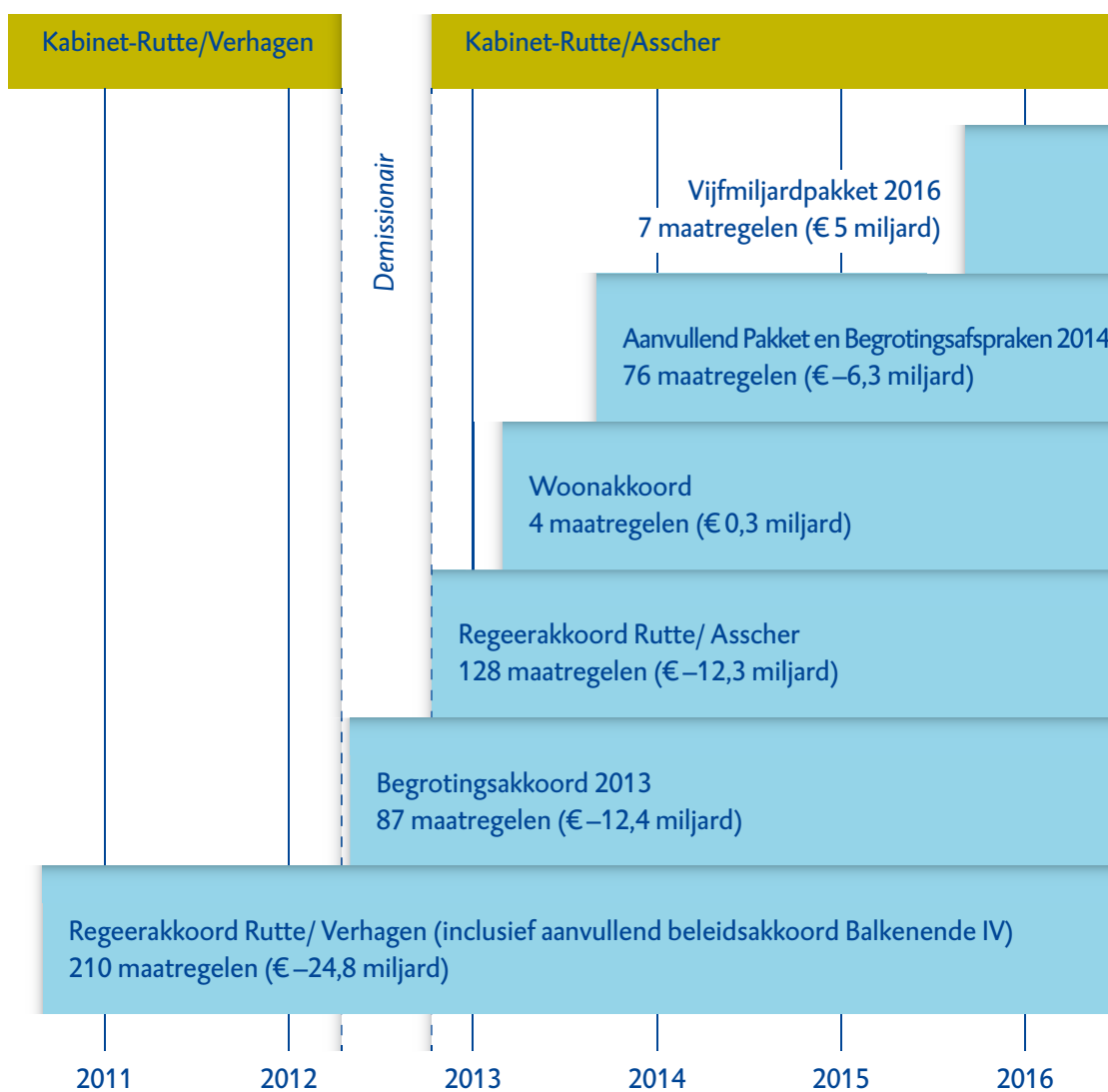
De minister van Financiën is verantwoordelijk voor het algemeen financieel-economisch beleid en de overheidsfinanciën. Daarvoor stelt hij jaarlijks de Rijksbegroting op met bijhorende Miljoenennota (in september) en legt via het Financieel Jaarverslag van het Rijk verantwoording af (in mei) over de bereikte resultaten in het afgelopen jaar. Elke vakminister is verantwoordelijk voor de uitvoering van afspraken die zijn vastgelegd in de begroting voor het betreffende ministerie en legt daar in een eigen jaarverslag verantwoording over af.

Om hoeveel geld gaat het?

In de periode 2011-2016 zijn zes pakketten met 512 saldoverbeterende maatregelen aangekondigd. Die hadden een beoogde budgettaire opbrengst van structureel € 50,4 miljard. Hiervan zijn 486 maatregelen geïmplementeerd, waarvan het beoogde opbrengst structureel € 47,4 miljard is.

Zes pakketten met 512 maatregelen tellen op tot € 50,4 miljard

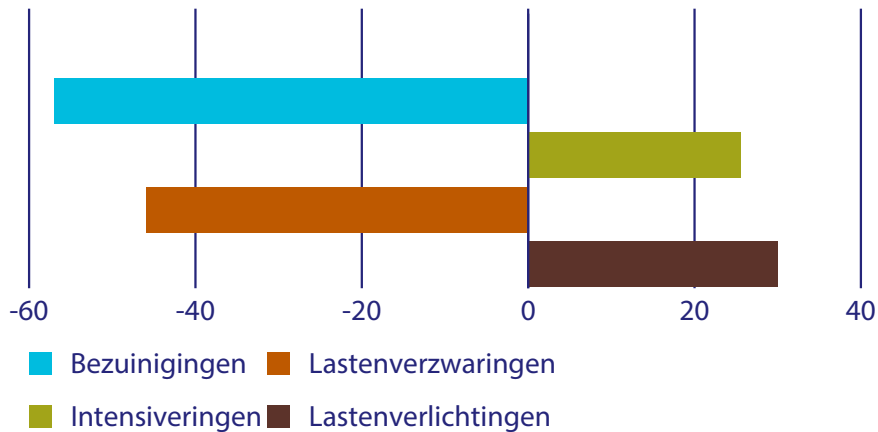

Figuur 1 Aangekondigde pakketten 2011-2016

Bron: Rapport Kosten en opbrengsten van saldoverbeterende maatregelen (2011-2016) (Algemene Rekenkamer, 2016)

De pakketten met maatregelen bestonden uit een mix van bezuinigingen, intensiveringen, lastenverzwaringen en lastenverlichtingen. De bezuinigingen tellen op tot bijna € 57 miljard. Hiertegenover staat meer dan € 25 miljard aan intensiveringen. Per saldo was dus een bezuiniging beoogd van bijna € 32 miljard.

De lastenverzwaringen bedragen bijna € 46 miljard. Daartegenover staat € 30 miljard aan lastenverlichtingen. Per saldo was dus een lastenverzwaring beoogd van bijna € 16 miljard.

Bron: Rapport Kosten en opbrengsten van saldoverbeterende maatregelen (2011-2016) (Algemene Rekenkamer, 2016)

Hoe staat het ervoor?

Overheidsfinanciën verbeterd

De overheidsfinanciën zijn ten opzichte van 2011 flink verbeterd. Uit ramingen van het Centraal Planbureau (CPB) van december 2016 blijkt dat in 2016 de overheidsfinanciën afgezet tegen de binnen de EU geldende criteria op orde zullen zijn. De minister van Financiën zal exacte cijfers over 2016 publiceren in mei 2017 in het Financieel Jaarverslag van het Rijk. Uit ramingen van het CPB van maart 2017 blijkt dat de overheidsfinanciën de komende jaren verder zullen verbeteren. Het EMU-saldo zal verder stijgen van +0,3 procent in 2016 naar +0,5 procent in 2017. De EMU-schuld zal in 2017 verder dalen naar 58,5 procent.

Hoe inzicht in en verantwoording over effecten te verbeteren?

De mate waarin de maatregelpakketten met bezuinigingen, intensiveringen, lastenverzwaringen en -verlichtingen hebben bijgedragen aan betere overheidsfinanciën is onduidelijk. Inzicht in effectiviteit van de maatregelen is volgens ons wel nodig om te vast te stellen welke aanpak al dan niet succes heeft gehad. De Algemene Rekenkamer deed in 2016 een aantal aanbevelingen voor beter inzicht. Zo bepleitten we de kosten en opbrengsten van de belangrijkste maatregelen inzichtelijk te maken.

De minister van Financiën onderschreef het belang van informatie over de effectiviteit van de maatregelen, maar achtte het bestaande evaluatie-instrumentarium toereikend. Hij zegde de Tweede Kamer tijdens de Algemene Financiële Beschouwingen begin oktober 2016 toe alsnog na te gaan welke maatregelen onderzocht kunnen worden op hun effectiviteit. Hij werkte dit nader uit in zijn brief aan de Tweede Kamer van december 2016. De effectiviteit zal in het reguliere evaluatie-instrumentarium met beleidsdoorlichtingen en evaluaties, in samenhang met het overige beleid, in beeld gebracht moeten worden. Hij zal de overige bewindspersonen aansporen de kwaliteit van de evaluatie-instrumenten te verbeteren.

Onderzoek van de Algemene Rekenkamer

- Bezuinigingsmonitor (2011), Kamerstuk 32758, nr 2
- Zicht op bezuinigingen (2013-2015) Kamerstukken 31322, nr 269; 33750, nr 112
- Kosten en opbrengsten van saldoverbeterende maatregelen 2011-2016 (2016), Kamerstuk 34550, nr. 30.

Meer informatie over door de Algemene Rekenkamer uitgevoerde onderzoeken staat in het webdossier Bezuinigingen:

<http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Dossiers/B/Bezuinigingen>